

Deset hříchů dualismu

Touha po nesmrtelnosti je projekcí pudu sebezáchovy. V bytosti, která si uvědomuje vlastní smrtelnost, je natolik silná, že si obraz světa přizpůsobuje pudovým potřebám. Zvíře, procitající k vědomému bytí, je vylekáno svým údělem. Rituál a mýtus jsou symboly jeho sebezáchovy. Abychom byli přesní, člověk touží být věčně šťastný: po trýznivé nesmrtelnosti netouží nikdo! Víme však, že to je (právě) savčí dědictví, co je nejvnitřnější příčinou odolnosti náboženství vůči kritice i ochoty člověka dlouhodobě snášet církevní zvlí a násilí. Nakolik je tomu tak, můžeme o dualismu učinit několik závěrů; je totiž přechovavatelem nedobrého dědictví. Jeho hlavní hříchů jsou sečteny v dalších odstavcích. Že jich je zrovna deset, je náhoda, ve skutečnosti jich asi bude víc.

1. Anxieta. Dualismus vytváří ve společnosti latentně psychotické prostředí. Nakolik je totiž duch substancí, jsou spiritismus, víra v duchy a pověra jeho legitimními plody.¹ Dítě se bojí strašidel, dospělý posmrtného trestu. V druhém případě jde o „regressus ad infantiam“, jehož dopad je negativní, a to v psychologické, kognitivní i morální oblasti. Anxieta zřetelně artikulovanou najdeme také u Heideggera: jeho monismus je úzkostný,² a jako takový se zřejmě zcela nevyrovnal se ztrátou „náboženské jistoty“. K tomu odkazují i některé jeho výroky o Bohu a bozích.³

2. Mrtvá hmota. Pokud je duch oživující substancí, zůstává tělo v pozici pohybovaného objektu. To je ontologický mechanicismus. Pojem „mrtvá hmota“ signalizuje, že se jedná o násilí na těle, které bylo předchůdně, v myšlenkové operaci zbaveno života („Lazar-efekt“). Projevuje se to zejména ve vztahu ke zvířatům a pacientům.⁴ U Heideggera se pojem „život“ objeví sporadicky a představuje, stejně jako veškeré biologično, *ontický* termín.⁵ Tím je „život“ zvěcněn, takže nemůže být „bytností“ člověka, esencí pobytu (jímž je „existence“).⁶ Biologie je pak nahrazena fyzikou. Že to je právě biologično, které zprostředkuje bytostné sepětí „ontické // ontologické“ mu uniklo. Biologično tvoří sám lem překryvné diference, který vychází z těla a od něj míří k duchu.

---

¹ „Myslí (mind) přitom rozumím prostě sled myšlenek, citů a zkušeností, ať už vědomých, nebo nevědomých, které vytvářejí náš psychický život, zatímco užitím substantiva 'duch' (mind) se vyvolávají duchové starých filosofických systémů.“ Searle, Mysl, mozek a věda, s. 11.

² Heidegger, Bytí a čas, s. 295-296.

³ „Vidím jedinou možnost záchranu, totiž v myšlení a básnění se připravovat na to, že se objeví bůh, nebo na to, že bůh nebude našemu zániku přítomen; abychom totiž, hrubě řečeno, prostě nepošli, nýbrž, když už zanikneme, abychom zanikli před tváří boha nepřítomného.“ Heidegger, Už jenom nějaký Bůh nás může zachránit, s. 33. Smysl výroku jako hlubinného symbolu je: dostát nároku (mrtvého) otce, tj. obstát tváří v tvář generaci otců (která rozpoutala první světovou válku). Jde ve své podstatě o nevědomou submisí alfasamci. Tento nevědomý motiv tvoří též Heideggerova života a vysvětluje mnohé z jeho aktivit, mezi něž patří i obdiv k Adolfu Hitlerovi a organicky pak i ne-omluva za účast v nacistickém hnutí (kterou chápu jako výraz pasivní agrese). Heideggerův „úděl“ je bytostnou ek-stasí do alfa-němectví. K tomu se dostaneme na jiném místě.

⁴ „Jak fascinující je myšlenka, že Descartes opravdu přispěl k ovlivnění směru v medicíně, pomohl ji odvrátit se od představy 'provázanosti mysli a těla', převládající od Hippokrata po renesanci. Jak znechucen Descartesem by byl Aristotelés, kdyby to býval věděl.“ Damasio, Descartesův omyl: Emoce, rozum a lidský mozek, s. 215.

⁵ Heidegger, Bytí a čas, s. 276.

⁶ Heidegger říká o člověku: „Bytnost' tohoto jsoucna spočívá v tom, že jest mu být. 'Co' je toto jsoucno (jeho essentia), pokud u něho lze o něčem takovém vůbec mluvit, musí být pochopeno z jeho bytí (z jeho existentia).“ Tamtéž, s. 59. Vymezení „pobytu“ (jsoucno, jemuž jest být) postihuje pobyt v jeho principiální odlišnosti od ostatních forem bytí. To však je pravda jen za antropocentrického předpokladu a neplatí to zejména s ohledem na zvířata. Evoluční filosof říká, že „všem jsoucnům jest být“, ať už to nazveme „bytnost“, „esence“ nebo „způsob bytí“. Svým (pobytočným) bytím jsme vřazeni do veškerosti bytí.

3. Člověk stroj. Nakolik platí předchozí bod, je tělo pouhým vehikulem, jímž pohybuje duch. Mechaničtí materialisté tento koncept pouze přesadili do monistického modelu: jeho rodištěm je kartezianismus, occasionalismus a deismus.⁷ Tělo, v předchůdné operaci zbavené života, je pak zázračně „oživeno“ („Golem-efekt“). Heideggerův svobodný subjekt by mohl podléhat iluzi, že není kolečkem ve stroji „dějinnosti“; pak by ovšem nebyl „autentický“. Kantův militarismus (válka je vznešená)⁸ dělá z lidí vojáky a z vojáků stroje, které mají stejné pocity jako generalita a transcendentální filosof. Existenciály „vrženost“ a „úděl“ k této licenci přinejmenším odkazují. Být „mimo“ dějinný „úděl“ je podle Heideggera neautentické.⁹ V tom poznáváme Aristotelovu stopu: obec určuje smysl „pobytu“, který se však bez kosmologického ukotvení vymyká obecnosti věcí.

4. Mocenský nárok. Dualismus je nutně partikulární. Je vždy dualismem určité kultury, tradice a ideově vymezené skupiny, která jej instalovala do kolektivního vědomí. Sensu stricto neexistuje dualismus jako takový, ale křesťanský dualismus, hinduistický dualismus, muslimský dualismus a tak dál. Pak je ovšem jasné, že a proč chce vykonávat vliv na člověka a společnost, přičemž si osobuje právo ovlivňovat a interpretovat budoucnost. Jde o historický infantilismus, kontroverzní psychologicky, kognitivně i morálně. V Heideggerových textech je mocenský nárok suspektní a závislý na interpretaci fenoménu dějinnosti; Lévinas a Maldonado-Torres ho v této věci rozhodně nezbavují viny.¹⁰ Nakolik se „úděl“ vztahuje k národu, je takové hodnocení dobře motivováno.

5. Hierokracie. Moderní dualismus je geneticky spjatý se středověkem. Platí-li předchozí bod, je ideový vliv na člověka mocenským nárokem, vždy ještě inklinujícím ke kognitivní, společenské a politické regresi. Náboženská hierarchie představuje monarchický princip ve své podstatě nedemokratický a v důsledku protidemokratický.¹¹ Vatikán je náboženský stát. Laskavost postmoderních papežů s tím v ničem nekoliduje; lidovým ideálem panovníka je panovník laskavý. Laskavost je (nejen u papežů) sociální strategie.¹² Otázka

⁷ „Na závěr bych chtěl citovat poznámku slavného Humboldta: ‘Mezkaři v Jižní Americe říkají: ‘Nedám Vám mezka, který si vykračuje nejklidněji, ale *la mas racional* – takového, který nejlépe přemýšlí.’“ A dodává k tomu: ‘Tento oblíbený výrok, pramenící z dlouholeté zkušenosti, vyvrací představu o živoucích strojích možná lépe než všechny možné argumenty spekulativní filosofie.’“ Darwin, O původu člověka, s. 96.

⁸ „Naproti tomu dlouhý mír nechává vládnout pouhého obchodního ducha, s ním ale nízkou ziskuchtivost, zbabělost a změkčilost, a činívá smýšlení národa nízkým.“ Kant, Kritika soudnosti, s. 94. S těmito devizami je třeba radikálně skoncovat. „Evoluce prosperity“ („obchodní duch“ u Kanta) je humanizující faktor a „každodenní“ existence je jeho dějinným exponentem značné mravní hodnoty.

⁹ K těmto pojům zbývá dodat ještě jeden, totiž „bytí k smrti“. Pak: vrženost → dějinnost → úděl → bytí k smrti = „vrženost k smrti“. To je militaristická metafora v latenci. Heidegger tím, že bytí vykazuje přednostně jako bytí pobytu (což je venkoncem truismus), de facto, a jakoby ve spodním sémantickém proudu své úvahy, táhne a směřuje pobyt k objektivitě. Vržen může být jen objekt. „Solus ipse“, poslušen své „vrženosti“, se v „bytostné rozpřaženosti“ vrhá do („dějinnosti“ nesených) objektivních dějin, kde se třísť o objekty. Bytí ho přitom mívá a eschatologický šev je obsazený touhou po úlevě, která je nepobytová a zcela ontická.

¹⁰ Emmanuel Lévinas v knize Existence a ten, kdo existuje: „Můj obdiv k Heideggerovi je hlavně obdiv k *Sein und Zeit*. Vždycky se snažím prožít znovu ovzduší těch přednášek, kdy ještě nebylo zdání o roce 1933.“

Svou skepsi vůči Heideggerovu pozdějšímu dílu vyjadřuje slovy: „A to neříkám kvůli politickému postoji, který Heidegger zaujal pár let po *Sein und Zeit*, i když jsem na to nikdy nezapomněl a Heideggera z jeho účasti na nacionálním socialismu v mých očích nikdy nic neočistí.“ Tamtéž, s. 163 a 165. Fundamentální kritiku heideggerovského pojmu bytí provedl v perspektivě postkoloniální filosofie Nelson Maldonado-Torres ve studii O kolonialitě bytí : Poznámky o zrodu jedné koncepce. V důsledku jde o kolonializované bytí, kterému dříve, než mohlo ochutnat nektar „res cogitans“, byl mocensky vnucen hořký kalich „res extensa“.

¹¹ Připomeňme na tomto místě Masarykův demokraticismus v boji s katolickou hierokracií a theokracií a podíl Vatikánu na exilu nacistických zločinců do Jižní Ameriky po druhé světové válce.

¹² Jako názor může sloužit pastor v kazuistice C. G. Junga, který se na veřejnosti jevil jako laskavý člověk, avšak doma byl ve vztahu k manželce a dětem agresivně dominantní.

demokratismu, potažmo Heideggerova demokratismu, není pro způsob „bytí pobytu“ nijak druhořadá. Demokratická „moc bezmocných“ musí být bedlivě střežena a hájena (a to právním systémem i zbraní) proti „nebezpečným insiderům“, ať už jsou jakékoli provenience.

6. Potlačené nevědomí. Nakolik je mysl „duchem“, nezávislým na těle, je pro dualistu vždy vědomá. Descartes vylučuje z oblasti ducha všechno, co není obsahem vědomí.¹³ Protože si podle něj mozek sám nemůže nic uvědomovat, jsou všechny nevědomé motivy vytěsněny mimo ontologickou relevanci. Důsledkem je nastolení falešného vědomí. Co zůstává potlačeno v Heideggerově filosofii, je otázka, jejíž řešení je závislé na vymezení horizontu vědomých obsahů. Ty mohou mít různý rozsah a hloubku.

7. Falešná antropologie. Sebepřecenění v oblasti „ducha“ (idejí) a souběžné ontologické znehodnocení tělovosti (včetně mozku) a nevědomých duševních aktů a fakt formulují nepravdivou antropologii, která vytváří nerealistická očekávání a tlaky na člověka, motivované ideologickým partikularismem, tj. v posledku mocensky. Heideggerova ontologie je pravdivá jen za předpokladu, že ji zbavíme falešných motivů a partikularismů. Prostředkem k tomu je evoluční, tj. ve svém základu biologická perspektiva bytí. Heideggerova „dějinnost“ („kruh věčného návratu“, „minulost ohlašující se z budoucnosti“) je latentně re-voluční. Že nikoli levicově, je zřejmé. Vymezení „údeľu“ jako „údeľu národa“ činí z Heideggerovy „dějinnosti“ politikum.¹⁴ Pobyt je u Heideggera politizován, a to už v roce 1927. Političnost je přitom homogenizována ve prospěch vyšších vrstev a duchovních elit. Míjí se tedy s přirozeností člověka, která je politicky ambivalentní. Heidegger přeznačuje ambivalenci na harmonii, a tím falšuje i sám pojem „bytí“.

8. Mravní nihilismus. Potlačené nevědomí (6) a falešná antropologie (7) vytvářejí atmosféru nedůvěry k možnostem lidstva jakožto množině mravně autonomních bytostí. Moralita dualismu je vždy a ze své podstaty heteronomní, ve svém základu rozštěpená.¹⁵ Vůle je v rámci duálního modelu „svobodná“, tj. nezávislá na těle, a výchovné prostředky tak lehko konvergují k perverzi.¹⁶ Dualita je totiž manipulována mocensky (5). To, co je vzhledem k realitě „duální“, je vždy volně k dispozici. Evoluční filosofie naproti tomu vidí etičnost jako pevně vsazenou v předlidských formách existence. To jsou její limity. Proximálně je určena rovnostářstvím morálních komunit lovců a sběračů. Každá kratší historická perspektiva mravnosti je nutně reduktivní. Komunity lovců a sběračů žijí totiž dodnes. Že jsou indiáni lidé, na tom se shodli jihoameričtí jezuité už v 16. století. Byli však potlačeni. Nakolik etiku nefundujeme biologicky, vždy již směřuje k abstraktnímu idealismu moralit nejrůznější provenience.¹⁷ Na rozdíl od spirituální duše je biologické duševno nezcizitelné. Heideggerův pojem „upadlé existence“ konverguje k moralismu, přestože jsme ujišťováni, že žádný z jeho existenciálů není předmětem morálního soudu. Nakolik je žádoucím stavem autenticita

---

¹³ „A abych zde předešel možné námitce, že ten, kdo se takto ptá, má v sobě moc uchovávat se, aniž by ji vnímal, říkám, že to není možné, a že kdyby v něm tato moc byla, musel by ji nutně poznávat; když se v tomto okamžiku uvažuje jen jako věc myslící, nemůže v něm být nic, o čem by neměl nebo nemohl mít poznání.“ Descartes, *Meditace o první filosofii*, s. 99.

¹⁴ „Údeľem označujeme dění společenství, národa [„des Volkes“, „lidu“]. Údeľ se neskládá z jednotlivých osudů, podobně jako 'bytí spolu' nemůžeme chápat jako společný výskyt více subjektů. V 'bytí spolu' v tomtéž světě a v odhodlanosti pro určité možnosti jsou osudy již předem nasměrovány. Moc údeľu se uvolňuje teprve ve sdílení a v boji. Osudový údeľ pobytu v rámci své 'generace' a s ní vytváří plné, autentické bytí pobytu.“ Heidegger, *Bytí a čas*, s. 418.

¹⁵ „Nadto je třeba říci, že chce-li člověk dobro jedině ze strachu před trestem, nechce jedno, ale je rozdvojen.“ Kierkegaard, *Čistota srdce aneb Chtít jen jedno*, s. 62.

¹⁶ „Chtít dobro jedině ze strachu před trestem je jiná stránka nemoci odměny. Je to v podstatě tatáž věc jako chtít dobro pro odměnu.“ Tamtéž.

¹⁷ Viz k tomu Junker, *Evolution : Die 101 wichtigsten Fragen*, s. 146-147.

pobytu,¹⁸ jde o heteronomní morálku v latenci. Bytostná provinilost existence u Heideggera odkazuje k theologickému pozadí.¹⁹ Obě tyto entity jsou skrytě dualistické. Jejich morálnost je neetická a nesměřuje k rovnosti a rovnostářství, nýbrž opačným směrem.

9. Kognitivní destrukce. „Tajemství“ bytí a pocit „záračnosti“ tváří v tvář jeho komplexitě a designové dovršenosti jsoucna je funkcí kognitivního skepticismu, jehož východisko je theologicko-kantovské. „Záračnost“ není vědecký, a strictu senso ani filosofický termín a postoj, a to proto, že klade nerozčleněný objekt poznávání. Nerozčleněnost tu znamená anonymitu; Aristotelés to však nedělal. Z evolučního hlediska je „záračnost“ postojem k vyššímu vědomí procitajícího zvířete, které se ocitlo před záhadou vlastní jsoucnosti. Vědomí tu reflektuje svůj koncový stav, k němuž jakoby náhle procitlo. To je celostně *ontologický* postoj, který v důsledku blokuje bádání. Posvátné pocity blokují přístup k příčinám bytí. Numinozita a mysterium tremendum (Rudolf Otto) jsou jen theologicky gradovaným výrazem běžné kognitivní bezradnosti. Neblokující postoj neoperuje v rovině „záračnosti“, nýbrž v rovině údivu. Vědomí tu reflektuje nikoli svůj koncový, nýbrž počáteční stav ve smyslu původu a zrodu. Takový stav mysli je možné skenovat. Jako takové klade vždy už rozčleněný objekt a představuje *gnoseologický* postoj (který stimuluje bádání).²⁰ Zázrak je kognitivně nestimulativní, údiv kognitivně stimulativní. Metaforicky vyjádřeno, charakteristikou kognitivního bloku je stupor, charakteristikou kognitivního stimulu vzmach. To je i jejich psychologický a činnostní rys („vita contemplativa“ versus „vita activa“). Vědecký a filosofický postoj předpokládá strukturovaný objekt, implikující určitou strukturu předporozumění. Takový postoj může zaujmout jen kognitivně pokročilý subjekt. Ontologicky je „zázrak“ theologický postoj, implikující anonymitu bytí, bytí objektu poznávání. Dualismus infikuje ve formě „dvojí pravdy“ mysl mysticismem. Ontologická skepse je kompenzována vírou, která představuje prázdnou intenci bez předmětů autonomních vůči vědomí. Dualismus se tím ocitá mimo standardy kritického rozumu, a je tudíž kognitivně sterilní. Sterilní je pak proto, že je partikulární. Partikularismus lze obhájit jen duální, tj. bytí štěpící cestou. Protože negeneruje vlastní data a fakta, jde o informačně parazitický útvar. Platí to i pro vědce v rovině „druhé pravdy“; parazit tu parazituje na zdravých částech vlastního těla. U Heideggera je kognitivní pozice sice konstruktivní, avšak omezená na nitrosvětost s její vlastní časovostí, a tedy jaksi „mimo kosmos“. Tím je podstatně omezená a v důsledku ontologicky méněcenná. Svět je pak entita izolovaná uvnitř širších souvislostí. Heideggerova pozice je tedy privativní nejen kognitivně, ale i existenciálně. Existenciálně pak proto, že je privativní existenciálně. Slabý smysl pro všechno jsoucí je výrazem nepochopení jedinečnosti vždy hiátovaného bytí. Svým intuitivismem hrozí

¹⁸ „Nebýt sám sebou funguje jako pozitivní možnost jsoucna, které, jsouc bytostně jsoucnem obstarávajícím, je rozptýleno v určitém světě. Toto *ne-bytí* je třeba pojmut jako prvotní způsob bytí pobytu, v němž se pobyt většinou zdržuje.“ Bytí a čas, s. 204. To je „upadlé“ a „odcizující“ bytí (tamtéž, s. 206). „Pozitivita“ tu neznámá hodnotu, nýbrž prostě (ontologickou) realitu.

¹⁹ „Volání svědomí má charakter volajícího vyzývání pobytu k jeho nejvlastnějšímu [„das eigenste“; jinde přeloženo jako „nejautentičtější“] ‘moci být sebou’, charakter výzvy, jež je *burcováním* k jeho nejvlastnější provinilosti.“ Tamtéž, s. 299. „*Být vinen není důsledkem nějakého provinění*, nýbrž naopak: *provinění je možné teprve na základě původní provinilosti*.“ Tamtéž, s. 314. „Pokud je tedy formální existenciální určení viny jako bytí důvodem negativity [„Nichtigkeit“ → „nicotnost“] správné, pak to znamená: pobyt jako takový je vinen.“ Tamtéž, s. 315. Podotkněme, že z evolučního hlediska není pobyt „vinen“ metafyzicky (tedy vždy), nýbrž „zrcadlením“ (tedy někdy). To však je něco docela jiného než vina (což je pojem kriminologický).

²⁰ Můj šestiletý vnuk Vojtěch klade otázky: „Jak vznikly houby?“, „Jak vznikla voda?“ (za pozornost stojí už fakt, že se neptá: „Odkud se vzaly?“) a je schopen recipovat i problémy nekonečna („Ale Zeměkoule je přece nekonečná?“). To je dobrá ukázka toho, jak se kritický rozmysl nedá ničím zastavit a že operování „záračnem“ znamená kognitivní regresi, a to v absolutním a historicky daném smyslu.

zamlžit to, co je u pobytového jsoucna člověk vskutku autentické, totiž běžný život a vědomí jeho vsazenosti do přírody a vesmíru. Tvrdit, že „věda nemyslí“ (jak Heidegger řekne roku 1951), je zpozdilé.

10. Protidarwinistická hodnota. Jakožto kognitivně destruktivní a informačně parazitní forma vědomí vytváří dualismus intelektuálně neplodné klima, jehož dopady na možné přežití lidstva jsou převážně negativní. Líbání ikony jako protiepidemiologické opatření je jen nejnápadnějším projevem takového klimatu. Ponořování se do Gangy je z téhož koše. Psychologické zisky dualismu nás vracejí k bodu 1, a nakolik nastávají, tvoří vědomou stranu anxiety. U Heideggera vidíme anxieta formulovanou jako vědomý program existence. Bod 10 pak ústí v otázku, nakolik je u něho pojem pobytu nastaven správně, to jest v souladu s bytím a vědomím řadového občana, nikoli politika a filosofa, tedy společenských elit. Jakákoli selekce v této věci odklání syntetický neodarwinismus zpět k sociálnímu darwinismu a desintegruje integrální humanismus. Anxiozita (1) je pak nejen psychologicky, ale i politicky zneužitelným fenoménem a pojmem.

Na historické ose můžeme učinit tři závěry, které vyjadřují evoluci kultury v jejím integrálně humanistickém a demokratickém ideálu, a sice:

A. Že osvícenská reinterpretace náboženství, kterou se vydala evropská společnost (a která byla zahájena myšlenkovou misí milétských filosofů), byla úspěšná a ulevila mysli běžného člověka (jeho každodennosti). Úleva před sekulárním totalitarismem jakožto dědicem theocentrického monarchismu je vyústěním tohoto dějinného proudu, jehož koncovým stavem je zhroucení „římské trojčlenky“;

B. Že humanistickému náboženství se daří jen v rámci tolerantních sekularizovaných společenství, jejichž integrální součástí je ateismus jako pojistka proti excesivnímu nevědomí a jeho autonomním obsahům. Sekulární excesy představují výron nevědomí, jehož charakter musíme zkoumat v evoluční perspektivě, tedy mimo jiné na pozadí kmenového a náboženského resentimentu;

C. Že kognitivní, ideová a psychická regrese, ať už institucionální, nebo ryze soukromá, je vždy ještě možná. Nevědomý resentiment hraje i v této rovině roli hermeneutické proměnné.

Bod **A** svádí k optimismu, bod **C** znamená varovně vztyčený prst. Přechod mezi nimi vyjadřuje bod **B**, nastolující otázku: Jak se zachová „theolog“, když mu vrátíme politickou moc? Víme totiž, že politická přirozenost člověka klade proti rovnostářství touhu po dominanci a osobní moci. A konsekventně, jak se v takové situaci zachová (čistý) filosof či (bezparadigmatický) ateista (kterého „položí na lopatky“ „kdejaký dominikán“)? O „králích“ tu netřeba mluvit. Odpověď je myslím jasná; řeč je především o institucích, nikoli o jedincích (kteří vždy ještě mohou být výborní)! Instituce posilují kolektivní nevědomí (které je ambivalentní), ne vědomí.²¹ Kolektivní nevědomí nezná individualitu. Je archaické a religiózní. Získá-li politickou moc, stane se z vnitřní emigrace evolučního filosofa emigrace vnější. Tak tomu v různých částech světa až dosud vždy bylo a je. V této chvíli však nemluvíme o místní, ale o globální archaizaci! Protože globální vnější emigrace není možná, budou naši potomci žít na jiné planetě než my. Bude to planeta bytostné dyskognice; být označen jako darwinista pak nebude ctí, ale hanbou. Že je člověk takovými představami a otázkami znepokojen, je ve světle událostí, které nastaly po roce 1927, víc než pochopitelné. Totalitarismus vyhržel mimo jiné z resentimentu po monarchiích a z nedůvěry v možnosti demokracie.²² To byly dětské nemoci demokracie, které případně nemusela přežít. Pandemie totalitarismu, který dřímá v naší politické přirozenosti, vždy ještě může vypuknout, ať už

²¹ Totalitaristu poznáte na tribuně, ne v soukromém rozhovoru, jak zdůraznil C. G. Jung.

z jakýchkoli důvodů. Nábožnost v dnešní tvářnosti je resentment resentimentu. Ze všech poznatků, k nimž jsme dosud dospěli, nám tři z nich říkají důležité věci, které jsou ve hře, a to:

- a. Že nejzazším horizontem časovosti dějin je evoluční čas;
- b. Že bytí člověka má nesubstanční povahu, a je tudíž dějinně proměnné;
- c. Že jeho „esenci“ je biologično.

Pravdivá antropologie je uskutečnitelná jenom na evolučním základu. Nakolik je tomu tak, je integrální humanismus reálná entita permanentně evolující dějin. Postmoderna je buď evoluční, nebo pervertovaná. Nepochopíme-li ani po planetární pandemii, že naše esence je biologická, zřejmě nám není pomoci.

---

²² „Katolická církev vděčila za svoji popularitu obecně rozšířenému skepticizmu, který v republice a demokracii viděl ztrátu veškerého pořádku, bezpečnosti a politické vůle. Mnohým připadal hierarchický systém církve jako jediný možný únik z chaosu.“ Ve zkratce, šlo o „nedůvěru vůči republice samé, parlamentu a státní mašinérii.“ Viz Arendtová, Původ totalitarismu I-III, s. 163 a 174.